

Cestaro proti Itálii, rozsudek ze dne 7. 4. 2015 - Ke kvalifikaci policejního násilí jako mučení a k přiměřeným vnitrostátním právním prostředkům nápravy

Stěžovatel: Cestaro

Žalovaný stát: Itálie

Číslo stížnosti: 6884/11

Datum: 07.04.2015

Článek Úmluvy: čl. 3

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: mučení, obecná opatření, ochrana před špatným zacházením, plánování a vedení policejních operací, policejní násilí/použití síly, účinné vyšetřování

Český právní řád: § 13 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem
§ 149 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
§ 95 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Významnost: 2

Ke kvalifikaci policejního násilí jako mučení a k přiměřeným vnitrostátním právním prostředkům nápravy

Autorský komentář:

Nejvyšší soud neměl doposud možnost vyjádřit se k přezkumu policejního násilí v kontextu trestného činu mučení a jiného nelidského a krutého zacházení ani k problematice odškodňování policejního násilí. Přestože česká právní úprava, na rozdíl od právní úpravy italské, trestný čin mučení a jiného nelidského a krutého zacházení upravuje, prozatím se neobjevují případy, kdy by tato skutková podstata byla na policejní násilí aplikována. Problematika policejního násilí je navíc diskutována i ve vztahu k náhradě škody. I když v předmětném rozsudku k odškodnění došlo a rozporována byla absence vhodných trestních sankcí, nikoliv absence kompenzačních prostředků nápravy, je rozsudek zajímavý i z hlediska případného návodu pro soudy rozhodující o odpovědnosti státu za škodu a nemajetkovou újmu policejním násilím způsobenou. Rozsudek Soudu podrobně zkoumá policejní násilí, k němuž došlo v souvislosti se summitem G8 v Janově, a identifikuje klíčové faktory, které jsou nezbytné pro posouzení policejního násilí jako jednání v rozporu se zákazem mučení ve smyslu článku 3 Úmluvy. Současně vymezuje požadavky pro naplnění „účinného vyšetřování“ ve smyslu procesních povinností plynoucích z článku 3 Úmluvy. Je tak příkladem komplexního - jak hmotněprávního, tak procesního - posouzení problematiky policejního násilí a vzhledem k tomu, že

obdobná problematika Nejvyšším soudem zatím řešena není, může sloužit jako jisté vodítko pro soudy nižšího stupně rozhodující v případech špatného zacházení ze strany policie ať už v trestním řízení nebo v řízení na náhradu škody.

(JUDr. Pavel Simon)

SKUTKOVÝ STAV

Ve dnech 19. – 21. července 2001 probíhal v Janově summit G8. Několik nevládních organizací vytvořilo seskupení Janovské sociální fórum, jehož cílem bylo zorganizovat v době summitu antiglobalizační summit. Zatímco demonstrace v průběhu dne 19. července 2001 měly pokojný průběh, ve dnech 20. a 21. července 2001 došlo k několika potyčkám, střetům s policií a ničení (zejména bank a supermarketů). V průběhu výtržností bylo zraněno několik stovek demonstrantů a zasahujících policistů. (§ 7 – 24)

Město poskytlo Janovskému sociálnímu fóru k dispozici kromě dalších prostor dvě sousedící školy, ve kterých bylo zřízeno multimediální centrum primárně pro tisk a advokáty. Ve škole Diaz-Pertini byl zřízen přístup k internetu, později ale město povolilo použití školy pro ubytování demonstrantů. Ve dnech 20. a 21. července 2001 oznámili obyvatelé čtvrti pořádkovým silám, že se ve škole pohybují osoby oblečené v černém a odnášejí materiál ze skladu. Večer dne 21. července 2001 vypukly na ulici u školy nepokoje, na základě čehož se policie rozhodla přistoupit k prohledání školy za účelem získání důkazů a k zajištění budovy. Do čtvrti bylo povoláno odhadem 500 policistů a četníků. (§ 25 – 30)

Kolem půlnoci zvláštní jednotky vstoupily do školy. Policejním jednotkám se povedlo prolomit blokádu demonstrantů. Po vstupu do budovy začali policisté bít demonstranty, a to včetně těch, kteří seděli nebo leželi na zemi, těch, kteří se probudili a byli ještě ve spacácích, a těch, kteří zvedali ruce nad hlavu nebo se identifikovali. Stěžovatele, tehdy ve věku 62 let, probudil hluk a při příchodu policie seděl zády proti zdi, s rukama nad hlavou. Policie jej přesto opakovaně udeřila do hlavy, rukou a nohou, čímž způsobila četné zlomeniny. V důsledku zranění byl více než 40 dnů práce neschopný a i po rekonvalescenci trpěl slabostí v ruce a noze. (§ 31 – 35)

V souvislosti s událostmi ve škole zahájilo státní zastupitelství vyšetřování, přičemž v prosinci 2004 bylo před soud postaveno celkem 28 příslušníků policejních sil, později pak bylo řízení spojeno s řízením vedeným proti třem dalším osobám. Soud prvního stupně několik aktérů odsoudil za trestné činy padělání, pomluvy (v souvislosti s falešnými důkazy a svědectvími učiněnými s úmyslem prokázat opodstatněnost akce), ublížení na zdraví a zneužití držení zbraně a uložil jim tresty odnětí svobody v délce 2 až 4 roky, zákaz výkonu činnosti po dobu výkonu trestu a uložil náhradu škody obětím ve výši od 2500 do 50 000 EUR. Stěžovateli byla přiznána náhrada škody ve výši 35 000 EUR. Odvolací soud rozhodnutí změnil (u některých trestných činů, včetně lehkého ublížení na zdraví, totiž uplynula promlčení lhůta) a změnil uložené tresty na podmíněné tresty odnětí svobody v rádech několika měsíců. Kasační soud pak rozhodnutí odvolacího soudu v hlavní části potvrdil, konstatoval však, že u těžkého ublížení na zdraví rovněž uplynula promlčení lhůta. (§ 44 – 80)

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

...

1. K tvrzenému porušení článku 3 Úmluvy
2. Stěžovatel tvrdí, že při vniknutí policejních sil do školy Diaz-Pertini byl obětí násilí a týrání, které lze kvalifikovat jako mučení.

Tvrdí rovněž, že sankce uložené osobám odpovědným za popsané činy byly nepřiměřené, a to

zejména z důvodu promlčení, k němuž došlo ve vztahu k většině trestných činů v průběhu trestního řízení, dále z důvodu snížení trestu několika obviněným a z důvodu absence disciplinárního potrestání daných osob. Uvádí zejména, že stát nepřijal opatření nezbytná pro předcházení násilí a špatnému zacházení, jehož se stal stěžovatel obětí, jelikož akt mučení nepředstavoval trestný čin a nebyl s ním spojován přiměřený trest. ...

129. Ve vztahu k údajným selháním při vyšetřování, zejména ve vztahu k promlčení trestných činů a absenci trestného činu mučení v italském právním řádu, stěžovatel uplatňuje rovněž článek 6 odst. 1 (přiměřenou délku řízení) a článek 13 Úmluvy, samostatně i v kombinaci s článkem 3 Úmluvy.

S ohledem na formulaci stěžovatelových námitek se Soud domnívá, že otázkou absence účinného vyšetřování tvrzeného špatného zacházení se je potřeba zabývat pouze z hlediska procesní stránky článku 3 Úmluvy (Dembele proti Švýcarsku, č. 74010/11, rozsudek ze dne 24. září 2013, § 33, včetně odkazů v rozsudku uvedených).

1. K věci samé
2. K hmotněprávní stránce článku 3 Úmluvy
3. b) Hodnocení Soudu
4. K důkazu ohledně tvrzeného špatného zacházení
5. Soud připomíná, že v případě námitek ohledně porušení článku 3 Úmluvy musí podle ustálené judikatury (viz, kromě mnoha dalších, Salman proti Turecku, č. 21986/93, rozsudek velkého senátu ze dne 27. června 2000, § 100; Gäfgen proti Německu, č. 22978/05, rozsudek velkého senátu ze dne 1. června 2010, § 92) při hodnocení důkazů přistoupit ke zvláště podrobnému přezkumu. Jelikož řízení již byla vedena na vnitrostátní úrovni, nemusí Soud nahradit skutkové okolnosti zjištěné vnitrostátními soudy, jimž přísluší stanovit skutkové okolnosti na základě zjištěných důkazů, vlastní verzí skutkového stavu. ...
6. V projednávaném případě Soud poznamenává, že rozsudky soudu prvního stupně i odvolacího soudu (§ 33 a 73), na které odkazuje Kasační soud (§ 77), uvádějí, že od momentu vstupu do školy Diaz-Pertini udeřili policisté boxerem, nohou nebo obuškem takřka všechny ubytované osoby, včetně těch, které seděly nebo ležely na zemi, přičemž bití doprovázeli křikem a hrozbami.

Rozsudek soudu prvního stupně popisuje, že při příchodu policie seděl stěžovatel zády proti zdi vedle skupiny dalších osob a měl ruce nad hlavou. Byl několikrát udeřen, zejména na hlavě, rukách a nohách, přičemž údery mu způsobily četné zlomeniny pravého lokte, pravé lýtkové kosti a několika žeber. Tato zranění vedla k čtyřdenní hospitalizaci, dočasné pracovní neschopnosti delší než 40 dnů a trvalým pocitům slabosti v pravé ruce a noze (§ 34 - 35).

166. Tvrzení stěžovatele ohledně agrese, jejíž byl obětí, a následků, které způsobila, tak byla potvrzena rozhodnutím vnitrostátních orgánů.
167. Za daných okolností považuje Soud namítané porušení článku 3 za dostatečně podložené a nepovažuje za potřebné zabývat se otázkou prokázání dalších stěžovatelových tvrzení (ohledně ponižující pozice, nemožnosti kontaktu s advokátem a/nebo s důvěrnou osobou, absence včasné adekvátní léčby, přítomnosti zástupců bezpečnostních sil při zdravotní prohlídce).
168. K právní kvalifikaci prokázaných skutků
169. S ohledem na kritéria plynoucí z ustálené judikatury (viz, kromě mnoha dalších, Selmouni proti Francii, č. 25803/94, rozsudek ze dne 28. července 1999, § 104; Labita proti Itálii, č. 26772/95, rozsudek velkého senátu ze dne 6. dubna 2000, § 120; Ilhan proti Turecku, č. 22277/93, rozsudek ze dne 27. června 2000, § 84; Bati a ostatní proti Turecku, č. 33097/96 a 57834/00, rozsudek ze dne 3. června 2004, § 118 - 119, Gäfgen, cit. výše, § 88; El-Masri proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii, č. 39630/09, rozsudek velkého senátu ze dne 13. prosince

2012, § 196; Alberti proti Itálii, č. 15397/11, rozsudek ze dne 24. června 2014, § 40; Saba proti Itálii, č. 36629/10, rozsudek ze dne 1. července 2014, § 71 - 72) se Soud domnívá, že o tom, že předmětné špatné zacházení spadá pod článek 3 Úmluvy, nelze pochybovat. ... Zůstává posoudit, zda jej lze kvalifikovat jako mučení, jak tvrdí stěžovatel.

ß) Použití v projednávaném případě

177. Soud nemůže ignorovat skutečnost, že podle Kasačního soudu bylo násilí ve škole Diaz-Pertini, jehož byl stěžovatel obětí, spácháno „s úmyslem potrestat, s odvetným úmyslem, s cílem vyvolat pocit ponížení, fyzické i psychické utrpení obětí“ a mohlo představovat mučení ve smyslu článku 1 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení (§ 77).

178. Ze spisu dále plyne, že stěžovatel byl napaden policisty kopnutím a použitím obušku typu tonfa, označeným odvolacím soudem jako potenciálně vražedným (§ 68), a byl opakovaně udeřen na různých částech těla.

Údery mu způsobily četné zlomeniny (pravého lokte, pravého styloidu, pravé lýtkové kosti a několika žeber), které vedly k čtyřdenní hospitalizaci, dočasné pracovní neschopnosti v trvání více než 40 dnů, k chirurgickému zákroku v průběhu zmiňované hospitalizace i o několik let později a stěžovateli zůstal v ruce a noze trvalý pocit slabosti (§ 34 - 35 a 155). Fyzické následky špatného zacházení, které stěžovatel utrpěl, tak byly značné.

Podceňovány by neměly být ani stěžovatelovy pocity strachu a tísně. Stěžovatel, který se uchýlil do nočního azylu, byl probuzen hlukem při vniknutí policie do budovy. Kromě úderů přitom viděl vícero policistů bít bez zjevného důvodu další ubytované osoby.

V této souvislosti je nutné připomenout závěry, k nimž dospěly v průběhu trestního řízení vnitrostátní soudy a se kterými obecně vyjádřila souhlas i vláda: podle rozsudku soudu prvního stupně představoval postup policie ve škole Diaz- Pertini zjevné porušení zákona a „lidské důstojnosti a úcty k člověku“ (§ 51); podle rozsudku odvolacího soudu policisté systematicky bili ubytované osoby krutým a sadistickým způsobem (...); Kasační soud mluví o „absolutním“ a „nezvykle závažném“ násilí (§ 77).

Ve svém stanovisku vláda sama kvalifikovala jednání policie ve škole Diaz- Pertini jako „velice závažné a politováníhodné“.

179. Celkově tak nelze popřít, že špatné zacházení stěžovateli způsobilo „bolesti a intenzivní utrpení“ a že mělo „zvláště závažný a krutý charakter“ (Selmouni, cit. výše, § 105; Erdel Aslan, cit. výše, § 73).

180. Soud rovněž upozorňuje na absenci jakékoliv příčinné souvislosti mezi chováním stěžovatele a použitím síly ze strany policistů.

Rozsudek soudu prvního stupně, který sice uznal, že obyvatelé školy Diaz- Pertini skutečně učinili pár izolovaných aktů odporu, poukazuje na stěžovatelův případ - jenž v červenci 2001 dosáhl značného věku - pro zdůraznění absolutně nepřiměřeného charakteru policejního násilí v poměru k projevům odporu ze strany obyvatel (§ 51). Z téhož rozsudku navíc plyne, že stěžovatelova pozice do doby příchodu policie - zády proti zdi, s rukama nad hlavou (§ 34) - vylučuje z jeho strany jakýkoliv odpor proti policii.

Rozsudek odvolacího soudu navíc uvádí, že nebyl předložen žádný důkaz ve vztahu k tvrzeným projevům odporu ze strany některých účastníků před nebo po vniknutí do budovy (§ 71). Krom toho byli policisté podle rozsudku lhostejní k jakýmkoliv aspektům zranitelnosti spojeným s pohlavím,

věkem, k projevům kapitulace, i k osobám, které se vzbudili hlukem spojeným s průnikem policie (§ 80).

181. Projednávaná věc se tedy odlišuje od případů, kde bylo použití (nepřiměřené) síly ze strany policistů v příčinné souvislosti s projevy fyzického odporu nebo s pokusy o útěk (ve vztahu k zatčení podezřelého viz kupříkladu Egmez proti Kypru, č. 30873/96, rozsudek ze dne 21. prosince 2000, § 13, 76 a 78; Rehbock proti Slovinsku, č. 29462/95, rozsudek ze dne 28. listopadu 2000, § 71 až 78; ve vztahu ke kontrolám identity viz kupříkladu Sarigiannis proti Itálii, č. 14569/05, rozsudek ze dne 5. dubna 2011, § 59 - 62; Dembele, cit. výše, § 43 až 47; ve vztahu k násilí v průběhu zadržení viz kupříkladu Rivas proti Francii, č. 59584/00, rozsudek ze dne 1. dubna 2004, § 40 - 41; Darraj proti Francii, č. 34588/07, rozsudek ze dne 4. listopadu 2010, § 38 - 44).
182. Se stěžovatelem bylo v předmětném případě zacházeno špatně zcela bezdůvodně, jak tomu bylo i v případech Vladimir Romanov proti Rusku, č. 41461/02, rozsudek ze dne 24. července 2008, § 68 a Dedovski a ostatní (cit. výše, § 83 - 85) a předmětné zacházení nelze považovat za prostředek použitý za účelem dosažení cíle zamýšleného orgány přiměřeným způsobem.

V tomto ohledu je nezbytné připomenout, že vniknutí do školy Diaz-Pertini bylo plánováno jako prohlídka prostor: policie měla vstoupit do školy, kde byl stěžovatel spolu s dalšími osobami oprávněně ubytován, aby získala důkazní materiály vedoucí k identifikaci členů tzv. černého bloku, tedy původců rabování ve městě, a aby je případně zatkla (§ 29).

Nad rámec úvah o indiciích týkajících se přítomnosti členů černého bloku ve škole Diaz-Pertini večer dne 21. července (§ 51 a 63) ale nebyly použité operační postupy v souladu s cílem proklamovaným orgány: policie do budovy pronikla prolomením mříže a vstupní brány, zbilá takřka všechny ubytované osoby a shromáždila jejich osobní věci, a to dokonce bez toho, aby se snažila identifikovat příslušné majitele.

Tyto okolnosti patří mezi důvody, na základě kterých odvolací soud v rozsudku, potvrzeném i Kasačním soudem, považoval zatčení osob ubytovaných ve škole Diaz-Pertini za protizákonné a kvalifikoval je jako trestný čin zneužití veřejné funkce (§ 33 - 34, 38 - 39 a 72).

183. Sporný zásah měl být proveden útvarem složeným převážně z příslušníků divize specializované na operace kontroly nepokojů (§ 29). Tento útvar měl podle vysvětlení příslušných orgánů „zajistit“ budovu, tedy splnit úkol, který se zdá být podle odvolacího soudu v Janově spíše povinností dosáhnout určitého cíle, než povinností vynaložit potřebnou péči a odbornost (§ 29, 65 a 79). Z interních rozhodnutí neplyne, že by policistům byly dány pokyny ohledně použití síly (§ 65, 68 a 79). Policie okamžitě zaútočila na očividně neškodné osoby vně budovy školy (§ 31 a 66). Vůbec se s osobami, oprávněně pobývajícími v budově, nepokusila vyjednávat, bránu, kterou osoby legitimně uzavřely, se nepokusila ani otevřít a rovnou zvolila její rozražení (§ 33 a 67). Nakonec přistoupila k systematickému bití osob ubytovaných ve všech prostorách školy.

Nelze tedy přehlédnout úmyslný a předem promyšlený charakter špatného zacházení, jehož se stal stěžovatel obětí.

184. Aby mohl Soud zhodnotit kontext, ve kterém došlo k násilí na stěžovateli a k úmyslnému činu, nelze opomenout pokusy policie utajit události nebo je odůvodnit smyšlenými okolnostmi. ...
185. Za těchto podmínek Soud nemůže souhlasit s implicitním tvrzením vlády, že závažnost špatného zacházení, k němuž došlo při vniknutí do školy Diaz-Pertini, je nutné relativizovat, a to s ohledem na velice napjatý kontext, podmíněný četnými potyčkami, k nimž došlo v průběhu demonstrací, a s ohledem na zvláštní požadavky ochrany veřejného pořádku.
186. Soud si je jisté vědom napjatého kontextu a silného emočního vypětí, jelikož se vyjadřuje k

špatnému zacházení ze strany policistů, plnicích objektivně náročné úkoly, představující riziko pro ně samé a pro další osoby (obdobně viz kupříkladu Egmez, cit. výše, § 11 - 13 a 78 ... a Gäfgen, cit. výše, § 107 - 108 ...).

187. V projednávaném případě soud prvního stupně konstatoval, že obvinění jednali při průniku do školy Diaz-Pertini „ve stresu a únavě“ (§ 50), odvolací ani Kasační soud ale tuto polehčující okolnost nezohlednily (§ 73).
188. Soudu však nepřísluší rozhodovat o vině ve smyslu trestního práva, nebo o občanskoprávní odpovědnosti, ale o odpovědnosti smluvních států ve vztahu k Úmluvě (El-Masri, cit. výše, § 151). Co se týče konkrétně článku 3 Úmluvy, Soud opakovaně uvedl, že se jedná o jednu ze základních hodnot demokratické společnosti. Článek 3, na rozdíl od většiny ustanovení Úmluvy, nepředvídá výjimky a dle článku 15 odst. 2 nemůže být derogován ani v případě nebezpečí ohrožujícího život národa (Selmouni, cit. výše, § 95; Labida, cit. výše, § 119, Gäfgen, cit. výše, § 87; El Masri, cit. výše, § 195). Soud potvrdil, že i za nejvážnějších okolností, jako je boj proti terorismu a organizovanému zločinu, Úmluva absolutně zakazuje mučení a nelidské nebo ponižující tresty či zacházení, a to bez ohledu na chování oběti (Labita, Gäfgen a El-Masri, cit. výše, ibidem).
189. Soud tedy zdůrazňuje, bez toho, aby znevažoval náročnost úkolů policie v současné společnosti a nepředvídatelnost lidského chování, následující skutečnosti:

- vniknutí policie do školy Diaz-Pertini se odehrálo v noci z 21. na 22. července, zatímco k potyčkám a pustošení došlo v průběhu summitu G8, který již byl ukončen, a nic obdobného se nestalo ani ve škole, ani v jejím okolí;

- i za předpokladu, že se vandalové ukryli ve škole, ze spisu neplyne, že ubytované osoby se při příjezdu policie chovali způsobem kohokoliv ohrožujícím, a to včetně zúčastněných policistů, kteří byli početní a dobře ozbrojeni (§ 30); je nutné připomenout, že někteří z obyvatelů budovy se připojili k zavření mříže a brány školy, na což měli právo, neproběhly tedy skutečné projevy odporu (§ 71 a 80);

- ze spisu plyne, že vnitrostátní orgány měly dostatek času pro dobrou organizaci prohlídky (§ 27 - 30); ze spisu naopak neplyne, že by musely konat neodkladně a reagovat na nepředvídaný vývoj, k němuž došlo v průběhu akce (§ 71 a 80);

- prohlídka další školy a zadržení dvacítky ubytovaných osob, i když z justičního hlediska neodůvodněné, proběhlo dne 21. července 2001 odpoledne zjevně bez jakéhokoliv násilí ze strany policie (§ 22).

S ohledem na výše uvedené nelze napětí, které podle tvrzení vlády provázelo vniknutí policie do školy Diaz-Pertini, vysvětlit objektivními důvody, ale spíše rozhodnutím přistoupit k medializovanému zadržení a přijetím operačních postupů, které neodpovídaly požadavkům ochrany hodnot plynoucích z článku 3 Úmluvy, ani relevantnímu mezinárodnímu právu (§ 107-111).

190. Závěrem se tedy Soud s ohledem na celkové okolnosti popsané výše domnívá, že špatné zacházení se stěžovatelem ze strany policie při vniknutí do školy Diaz-Pertini je nutné kvalifikovat jako „mučení“ ve smyslu článku 3 Úmluvy.
191. K procesní stránce článku 3 Úmluvy
192. b) Hodnocení Soudu
193. Použití v projednávaném případě
194. ... je na státu, aby identifikoval, případně adekvátním způsobem sankcionoval pachatele činů v rozporu s článkem 3 Úmluvy, přičemž Soud se domnívá, že projednávaná věc otevírá tři typy problémů.

alfa) Neidentifikování faktických původců sporného špatného zacházení

214. Policisté, kteří stěžovatele napadli ve škole Diaz-Pertini a fakticky jej vystavili aktům mučení, nebyli nikdy identifikováni (§ 52). Nebyli dokonce ani předmětem vyšetřování a zůstali jednoduše nepotrestáni.
215. Vyšetřovací povinnost plynoucí z článku 3 je ale zajisté spíše povinností spojenou s prostředky, než s dosažením konkrétního výsledku (Kopylov, § 132; Samoylov, § 31; Bati a ostatní, cit. výše, § 134), jelikož vyšetřování může skončit navzdory všem uplatněným prostředkům a náležitému úsilí ze strany vnitrostátních orgánů neúspěšně.
216. ... Soud vyslovuje politování nad tím, že italská policie mohla beztrestně odmítnout spolupráci s příslušnými orgány nezbytnou k tomu, aby byli policisté, potenciálně zapojeni do aktů mučení, identifikováni.
217. ... Soud jmenovitě připomíná, že již z hlediska článku 3 Úmluvy označil nemožnost identifikovat členy pořádkových sil, údajně odpovědné za jednání v rozporu s Úmluvou, za její porušení. Navíc již zdůraznil, že pokud vnitrostátní orgány využívají pro zajištění pořádku nebo zadržení policisty s maskovanými obličejí, musí mít viditelný rozlišovací znak, kupříkladu registrační číslo, který i při zachování anonymity umožní identifikaci pro účely výslechu v případě, že bude později průběh akce rozporován (Ataykaya proti Turecku, č. 50275/08, rozsudek ze dne 22. července 2014, § 53 a rozhodnutí, na která odkazuje).

beta) Promlčení a částečné prominutí trestu

218. Za vniknutí do budovy školy Diaz-Pertini, za násilnosti, k nimž tam došlo a za pokusy zatajit toto jednání, nebo jej ospravedlnit, byli vysocí velitelé, velitelský sbor a někteří policisté stíháni a postaveni před soud v souvislosti s několika trestnými činy. To stejné platí pro události, k nimž došlo ve škole Pascoli (§ 45 a 47).
219. Trestné činy pomluvy, zneužití pravomoci veřejného činitele (zejména z důvodu nezákonného zatčení ubytovaných osob), lehkého ublížení na zdraví, jako i těžkého ublížení na zdraví u jednoho obviněného, spojené s událostmi ve škole, byly nicméně promlčeny před vydáním odvolacího rozsudku (§ 61). Trestný čin ublížení na zdraví, za který bylo postupně soudem prvního a druhého stupně odsouzeno 10 a 9 obviněných (§ 49 a 60), byl prohlášen za promlčený Kasačním soudem (§ 76 a 79).
220. Ve zkratce lze uvést, že na konci trestního řízení nebyl za špatné zacházení, k němuž došlo ve škole Diaz-Pertini, zejména ve vztahu k stěžovateli, nikdo odsouzen; trestné činy lehkého a těžkého ublížení na zdraví byly promlčeny. Odsouzení, která Kasační soud potvrdil, se týkala spíše pokusů o ospravedlnění špatného zacházení a chybějícího faktického a právního základu pro zatčení osob ubytovaných ve škole Diaz-Pertini (§ 76, 79 a 80).
221. Soud se domnívá, že reakce vnitrostátních orgánů nebyla adekvátní vážnosti činů. To jí tudíž činí v rozporu s procesními povinnostmi plynoucími z článku 3 Úmluvy.
222. Na rozdíl od jiných případů (viz kupříkladu Bati a ostatní, cit. výše, § 142 - 147; Erdal Aslan proti Turecku, č. 25060/02 a 1705/03, rozsudek ze dne 2. prosince 2008, § 76 - 77; Abdülsamet Yaman proti Turecku, č. 32446/96, rozsudek ze dne 2. listopadu 2004, § 57 - 59; Hüseyin Şimşek proti Turecku, č. 68881/01, rozsudek ze dne 20. května 2008, § 68 - 70) se však Soud nedomnívá, že tento důsledek je přičitatelný průtahům nebo nedbalosti státního zastupitelství či vnitrostátních soudů.
223. Soud bere do úvahy, že ve vztahu k požadavkům na trestání aktů mučení se ukázala být neadekvátní a zbavená odrazujícího účinku, nezbytného pro prevenci obdobných porušení článku 3 v budoucnu, samotná italská právní úprava (Çamdereli proti Turecku, č. 28433/02, rozsudek ze dne 17. července 2008, § 38). ...

gama) Pochybnosti týkající se disciplinárních opatření přijatých vůči osobám odpovědným za sporné špatné zacházení

227. Ze spisu neplyne, že by byly osoby odpovědné za akty mučení, jimž byl stěžovatel vystaven, a za další trestné činy suspendovány z funkce po dobu trestního řízení. Soud nedisponuje ani informací o jejich kariérním vývoji v průběhu trestního řízení a o krocích podniknutých v disciplinární oblasti po jejich konečném odsouzení, což jsou informace nezbytné pro účely přezkumu dodržení článku 3 Úmluvy (§ 210).

iii. Postavení oběti a vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy

229. S ohledem na předchozí konstatování se Soud domnívá, že jednotlivá opatření přijatá vnitrostátními orgány plně neodpovídají podmínkám rozsáhlého a účinného vyšetřování stanoveným v jeho judikatuře. Tato okolnost je klíčová ve vztahu k námitce, kterou vláda vznáší s ohledem na to, že stěžovatel ztratil postavení oběti z důvodu, že vnitrostátní soudy v daném případě ve trestním řízení konstatovaly porušení a stěžovateli byla přiznána náhrada újmy (§ 131).

230. Soud opakovaně konstatoval, že přiznání odškodnění oběti není dostatečnou nápravou porušení článku 3. Pokud by vnitrostátní orgány v případě špatného zacházení ze strany státních zaměstnanců reagovaly pouze přiznáním odškodnění, beze snahy o stíhání a potrestání odpovědných osob, státní zaměstnanci by v určitých případech mohli překračovat zákon ve vztahu k osobám pod jejich kontrolou prakticky beztrestně a absolutní právní zákaz mučení a nelidského nebo ponižujícího zacházení by byl zbaven užitečného účinku, a to navzdory jeho zásadnímu významu (viz, kromě mnoha dalších, Camdereli, cit. výše; § 29, Vladimir Romanov, cit. výše, § 78; Gäfgen, cit. výše, § 119; viz také, mutatis mutandis, Krastanov, cit. výše, § 60; ...).

231. Co se týče druhé námitky nepřijatelnosti stížnosti týkající se nevyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy, vycházející ze skutečnosti, že stěžovatel později nežádal o odškodnění v občanskoprávním řízení (§ 139), Soud připomíná, že obdobné námitky opakovaně odmítl, když konstatoval, že řízení na náhradu škody nesleduje potrestání osob odpovědných za porušení článků 2 a 3 Úmluvy a znovu potvrdil, že u porušení tohoto typu se nemůže reakce vnitrostátních orgánů omezit na odškodnění oběti (viz, kromě mnoha dalších, Yaşa proti Turecku, č. 22495/93, rozsudek ze dne 2. září 1998, § 70 - 74; Ogur proti Turecku, č. 21594/93, rozsudek velkého senátu ze dne 20. května 1999, § 66 - 67; Issaieva a ostatní proti Rusku, č. 57947/00, 57948/00 a 57949/00, rozsudek ze dne 24. února 2005, § 146 - 149; Estamirov a ostatní proti Rusku, č. 60272/00, rozsudek ze dne 12. října 2006, § 76 - 77; Beganović proti Chorvatsku, č. 46423/06, rozsudek ze dne 25. června 2009, § 54 - 57; Fadime a Turan Karabulut proti Turecku, č. 23872/04, rozsudek ze dne 27. května 2010, § 13 - 15).

Jinými slovy, v případě zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy povinnost přiznat odškodnění na vnitrostátní úrovni doplňuje povinnost vést rozsáhlé a účinné vyšetřování s cílem identifikovat a potrestat odpovědné osoby a není nahrazením této povinnosti. Čistě kompenzační vnitrostátní právní prostředky nápravy nemohou být na poli tohoto článku považovány za účinné.

234. V daném případě Soud uvádí, že stěžovatel uplatnil občanskoprávní nárok tím, že se stal účastníkem adhezního řízení v rámci trestního řízení v červenci 2004 s cílem získat náhradu utrpěné újmy (§ 46, viz i Calvelli a Ciglio, č. 32967/96, rozsudek velkého senátu ze dne 17. ledna 2002, § 62). Rovněž se účastnil trestního řízení na všech stupních...

Za daných okolností by názor, že stěžovatel musí s cílem respektování pravidla vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy zahájit občanskoprávní řízení, představoval pro oběť porušení článku 3 Úmluvy nepřiměřené břemeno (viz, mutatis mutandis, Saba, cit. výše, § 47).

1. Závěr

2. Soud uzavírá, že došlo k porušení hmotněprávní i procesní stránky článku 3 Úmluvy, a to z

důvodu špatného zacházení se stěžovatelem, které musí být kvalifikováno jako „mučení“ ve smyslu tohoto ustanovení. Za těchto okolností musí odmítnout jak námitku nepřijatelnosti ze strany vlády týkající se ztráty postavení oběti (§ 113 a následující), tak námitku týkající se nevyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy (§ 139 - 140).

III. K aplikaci článků 41 a 46 Úmluvy

1. Stanovení obecných opatření
2. V projednávaném případě Soud konstatuje, že italské orgány stíhaly osoby odpovědné za sporné špatné zacházení v souvislosti s několika trestnými činy stanovenými v italské trestní legislativě.

V průběhu posouzení dodržování procedurální povinností plynoucích z článku 3 Úmluvy nicméně Soud konstatoval, že reakce vnitrostátních orgánů nebyla adekvátní (§ 219 - 222).

Vzhledem k tomu, že vyloučil nedbalost ... státního zastupitelství nebo vnitrostátních soudů, uzavřel, že použitá italská vnitrostátní legislativa „se ukázala být ve vztahu k sankcionování aktů mučení neadekvátní a zbavena odrazujícího účinku nezbytného pro předcházení dalších obdobných porušení článku 3 v budoucnosti“ (§ 223 - 225).

Strukturální povaha problému se tak zdá být nepopíratelná. ...

246. V rámci toho Soud považuje za nezbytné, aby byl italský právní řád vybaven právními nástroji vhodnými k potrestání osob odpovědných za mučení jiných typů špatného zacházení ve smyslu článku 3 přiměřeným způsobem a k zabránění tomu, aby dané osoby těžily z opatření v rozporu s judikaturou Soudu.

247. Újma

248. Soud se domnívá, že stěžovatel utrpěl s ohledem na konstatované porušení jednoznačnou nemajetkovou újmu. S ohledem na okolnosti případu a na odškodnění, které již obdržel na vnitrostátní úrovni, mu Soud na základě spravedlivého uvážení přiznává 45 000 EUR.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Spojuje námitku nepřijatelnosti vlády týkající se ztráty postavení oběti s věcí samou a zamítá ji;
2. Spojuje námitku nepřijatelnosti vlády týkající se nevyčerpání vnitrostátních prostředků ve vztahu k následné občanskoprávní žalobě nad rámec adhezního řízení s věcí samou a zamítá ji;
3. Prohlašuje stížnost za přijatelnou ve vztahu k námitkám na poli článku 3 Úmluvy;
4. Rozhoduje, že došlo k porušení hmotněprávní stránky článku 3 Úmluvy;
5. Rozhoduje, že došlo k porušení procesní stránky článku 3 Úmluvy;
6. Rozhoduje,
7. a) že žalovaný stát má stěžovateli z titulu nemajetkové újmy zaplatit ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabude právní moci podle článku 44 odst. 2 Úmluvy, 45 000 EUR (čtyřicet pět tisíc eur) a případnou částku daně;
8. b) že od uplynutí výše uvedené lhůty až do zaplacení bude stanovená částka zvyšována o prostý úrok se sazbou rovnající se sazbě marginální zápůjční facility Evropské centrální banky platné v tomto období, zvýšené o tři procentní body.
9. Zamítá návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění ve zbytku.

(zpracovala Mgr. Bc. Alžbeta Králová)